

Biuletenio tematika ir tema

Klimato kaita

Biuletenio laidos antraštė, problemiški klausimai**Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijos (COP28) aspektai****Esminiai žodžiai**

Klimato kaita, Jungtinės Tautos, konferencija COP28, diplomacija

Serija ir registracijos numeris

S-2024-1

Leidimo data

2024-01-15

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras Analitinė apžvalga Kita**Šaltiniai: kategorijos**

-
- Teisės aktai
-
- Politinė komunikacija
-
-
- Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
-
- Žiniasklaidos turinys
-
-
- Socialinių tinklų turinys
-
- Statistiniai duomenys
-
- Mokslo darbai
-
-
- Metainformaciniai produktai
-
- Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki2021-05-01 -
2023-12-31**Šaltiniai: kalbos**

-
- Lietuvių k.
-
- Lenkų k.
-
-
- Anglų k.
-
- Kitos ES kalbos
-
-
- Rusų k.
-
- Kitos

Citavimui (APA stiliumi)Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2024). *Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijos (COP28) aspektai* (S-2024-1). Vilnius.**Kontaktiniai duomenys**

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109, Vilnius.

Turinio apžvalga

Šioje analitinėje apžvalgoje nagrinėjamas viešasis diskursas apie 2023 m. pabaigoje Jungtiniuose Arabų Emyratuose vykusią Jungtinių Tautų klimato kaitos konferenciją (COP28).

1. Įžanga

Klimato kaita yra vienas didžiausių šiuolaikinių iššūkių. Pasaulis jau patiria skaudžias klimato kaitos pasekmes: pakilo jūros lygis, dažnėja sausrų, kitų ekstremalių meteorologinių ir hidrologinių reiškinių. Jei nebus imtasi atitinkamų veiksmų, klimato kaita sukels dar didesnius pokyčius, kurie negrįžtamai paveiks mūsų planetos ekosistemas ir žmonių gerovę.

2023 m. lapkričio 30 d. - gruodžio 12 d. Jungtiniuose Arabų Emyratuose (JAE), Dubajuje, vyko 28-oji Jungtinių Tautų (JT) klimato kaitos konferencija (COP28). Konferencijos metu šalys susitarė dėl kelių svarbių sprendimų, kurie turėtų padėti kovoti su klimato kaita.

Šalys pateikė atnaujintus įsipareigojimus mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kieki. Jie yra ambicingesni nei ankstesniųjų COP konferencijų metu priimti įsipareigojimai. Dauguma šalių įsipareigojo iki 2030-ųjų sumažinti išmetamų ŠESD kieki bent 45 proc. (lyginant su 2010 m. lygiu).

Šalys susitarė padidinti finansinę paramą besivystančioms šalims, kurios patiria didžiausią klimato kaitos poveikį. Ši parama bus skirta klimato kaitos poveikiui mažinti ir prisitaikymo priemonėms plėtoti. Šalys įsipareigojo paramą iki 2025 m. padvigubinti.

Buvo sutarta toliau tobulinti Paryžiaus susitarimo įgyvendinimo mechanizmus, kurie turėtų užtikrinti, kad šalys tinkamai įgyvendintų savo įsipareigojimus.

Nepaisant šių ambicingų siekių, COP28 konferencijoje susidurta su keliais iššūkiais. Pirma, šalys neįgyvendino Paryžiaus susitarime užbrėžtų tikslų, antra, garsesni reikalavimai „atšaukti“ naftos produktus buvo nesėkmingi.

Vis tik pasiekti COP28 susitarimai turi potencialo - jie gali paskatinti šalis telkti pastangas į ambicingus emisijų mažinimo visos ekonomikos mastu tikslus, susijusius su šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimu visuose ūkio sektoriuose. Tai gali būti naudinga siekiant stabdyti pasaulinį atšilimą, kad jis neviršytų 1,5 °C ribos, jei norima išvengti katastrofiškų klimato kaitos padarinių.

Lietuva taip pat turėtų nusistatyti ambicingą naftos produktų mažinimo tikslą ir imtis jį įgyvendinti. Tam reikėtų skatinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą, viešojo transporto plėtrą ir perėjimą prie elektra varomų automobilių. Valstybė ir verslas turėtų aktyviau bendradarbiauti kurdami tvaresnę energetikos sistemą.

2. COP28 klimato kontekstas

COP28 ir 1,5 °C tikslas. Apriboti pasaulinį atšilimą iki 1,5 °C nebuvo naujas COP28 konferencijos sumanymas – toks siekis nustatytas dar 2015 m. priimtame Paryžiaus klimato kaitos susitarime. Tačiau šiuo metu pasaulinė temperatūra yra aukštesnė nei prieš šimtą metų, o tendencijos rodo, kad Paryžiaus susitarimas tampa vargiai įgyvendinamas.

COP27 ir COP28. 2022 metais Egipte surengto COP27 viršūnių susitikimo kontekste minėtas 1,5 °C tikslas vėl buvo aptartas 2023 m. lapkričio 30 d. – gruodžio 12 d. JAE vykusiame 28-oje Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijoje.

JT aplinkos programos (JTAP, angl. – United Nations Environment Programme) metinėje 2022 m. ataskaitoje dėl išmetamųjų teršalų teigiama, kad dėl 2021 m. Glazge (Škotija) vykusio COP26 aukščiausio lygio susitikimo šalių įsipareigojimų iki 2030 m. pasaulinis ŠESD išmetimas bus sumažintas tik mažiau nei 1 proc. Taip pat pažymėta, kad norint, jog visuotinis atšilimas neviršytų 2 °C, iki 2030 m. išmetamųjų teršalų kiekis turėtų būti sumažintas 30 proc. daugiau, nei numatyta šalių naujausiose planuose. Siekiant 1,5 °C tikslo, emisijas reikėtų sumažinti 45 proc.

Pasaulio meteorologijos organizacijos (PMO, angl. – World Meteorological Organization) 2022 m. ataskaitoje, paskelbtoje Šarm aš Šeiche (Egiptas), teigiama, kad jūros lygio kilimas ir ledynų tirpimas pagreitėjo, liūčių, karščio bangų ir jų sukeltamų mirtinų nelaimių padažnėjo būtent dėl klimato kaitos. Be to, ataskaitoje pabrėžiama, kad ŠESD, kurios sudaro apie 95 proc. visų pasaulinio šilimo prielaidų, kiekis pasiekė rekordinius lygius, užfiksuotas didžiausias metinis metano lygio kilimas.

COP27 ir anglies dvideginio emisijos. COP27 susitikime Egipte mokslininkai paskelbė, kad iškastinio kuro išmetamo anglies dioksido kiekis 2022 m. padidės vienu procentu ir pasieks rekordinį lygį. Atsigavus aviacijai, naftos išmetamųjų teršalų kiekis, palyginti su 2021 m., padidėjo daugiau nei dviem procentais, o teršalų emisijos dėl anglies naudojimo pasiekė rekordines aukštumas. Buvo teigta, kad visų šaltinių išmetamo CO₂ kiekis pasaulyje sieks 40,6 mlrd. tonų (šiek tiek mažiau nei rekordinis 2019 m. lygis).

Tendencijos. Duomenys rodo, kad anglies dioksido tarša, remiantis dabartinėmis tendencijomis, iki dešimtmečio pabaigos padidės 10 proc., o Žemės paviršius įšils 2,8 °C.

COP27 išvados. COP27 konferencijoje tik dar kartą priminta, kad kovos su klimato kaita pastangos yra nepakankamos. Konstatuota, kad pasaulio anglies dvideginio emisijos auga, žemės temperatūra kyla, o žmonėms ir verslams tenka atremti vis grėsmingesnes gamtos stichijas. Sakydamas kalbą COP27 konferencijoje JT generalinis sekretorius António Guterresas teigė: „Mes lekiamo greitkelio link klimato pragaro mindami akceleratoriaus pedalą“.

COP28 klimatinis kontekstas taip pat sudėtingas. Pasaulis po COP27 konferencijos patyrė naujų reikšmingų klimato kaitos padarinių (karščio bangų, potvynių ir sausrų). 2023 m. **Jungtinių Tautų Tarpvyriausybinė klimato kaitos komisija** (angl. – *Intergovernmental Panel on Climate Change*) paskelbė naują **ataskaitą**, kurioje vėl teigiama, kad pasaulis yra „ant klimato kaitos slenkščio“. Ši ataskaita yra svarbiausias klimato kaitos dokumentų rinkinys, apimantis naujausius mokslinius tyrimus apie klimato kaitos poveikį ir prisitaikymą prie jo. **Ataskaitoje akcentuojama, kad:**

- klimato kaita jau daro reikšmingą poveikį pasauliui – dėl to kyla daugiau karščio bangų, potvynių, sausrų ir atsiranda ekstremalių oro sąlygų;
- jei nebus imtasi veiksmų, klimato kaita tik intensyvės. Jei vidutinė globali temperatūra pakils 1,5 °C, padariniai bus dar didesni;
- būtina ieškoti priemonių prisitaikyti prie klimato kaitos. Šalys turi imtis veiksmų, kad sumažintų savo pažeidžiamumą dėl klimato pokyčių.

Taip pat ataskaitoje šalims pateikiama rekomendacijų, kokių veiksmų imtis klimato kaitos klausimais, pvz.:

- mažinti ŠESD emisijas, atsisakyti iškastinio kuro ir pereiti prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių;
- mažinti energijos suvartojimą ir ŠESD emisijas, didinti energetinį efektyvumą;
- skatinti prisitaikymą prie klimato kaitos investuojant į priemones, kurios žmonėms ir ekosistemoms padėtų adaptuotis prie klimato kaitos poveikio.

Ataskaitos išvados yra aiškios ir kategoriškos: klimato kaita yra reali ir rimta grėsmė pasauliui. Šalys turi nedelsiant imtis aktyvių veiksmų, kad stabilizuotų ir sumažintų ŠESD emisijas ir prisitaikytų prie klimato kaitos poveikio. Dokumente pateikiami klimato kaitos poveikį apibūdinantys konkretūs skaičiai, pvz., teigiama, kad nuo pramonės revoliucijos pradžios vidutinė globali temperatūra jau pakilo 1,1 °C. Jei vidutinė globali temperatūra pakils 1,5 °C, poveikis bus dar didesnis: karščio bangų, potvynių ir sausrų padažnės ir jos suintensyvės, ekosistemos, tokios kaip koraliniai rifai ir ledynai, bus sunaikintos, o žmonės ir gyvūnai patirs rimtų sveikatos problemų.

2023 metų Jungtinių Tautų Tarpviešybės klimato kaitos komisijos ataskaitoje taip pat pateikiami konkretūs skaičiai, įrodantys klimato kaitos poveikį pažeidžiamoms grupėms. Numatoma, kad klimato kaita labiausiai paveiks skurdžiai gyvenančius žmones, mažas salas ir šiaurinį Arkties regioną. Minima ataskaita yra svarbus įrankis, padedantis šalims suprasti klimato kaitos įtaką ir raginantis imtis realių veiksmų, kad ji būtų sumažinta.

Prieš COP28 konferenciją buvo pateikta ir kitų svarbių ataskaitų, kurios rodo, kad pasaulis sumažinti ŠESD emisijas vis dar nepakankamai stengiasi.

2023 m. rugsėjo 20 d. paskelbtoje **JTAP kasmetinėje ataskaitoje** dėl išmetamųjų teršalų atotrūkio (angl. – „*The Emissions Gap*“) teigiama: norint pasiekti Paryžiaus susitarimo tikslą – kad vidutinė globali temperatūra nekiltų daugiau nei 1,5 – šalys iki 2030 m. turi sumažinti savo ŠESD emisijas 45 proc., atskaitos tašku laikant 2010 m. lygį. Šios ataskaitos duomenimis, laikantis dabartinių įsipareigojimų emisijos iki 2030 m. sumažės tik 28 proc.

2023 m. rugpjūčio 9 d. paskelbtoje **PMO ataskaitoje apie Žemės klimato situaciją** taip pat pateikiama duomenų, kurie rodo, kad klimato kaita jau daro reikšmingą poveikį pasauliui. Ataskaitoje nurodoma, kad nuo 1850 metų vidutinė globali temperatūra pakilo 1,1 °C.

2023 m. birželio 30 d. paskelbta **Tarptautinės energetikos agentūros (TEA, angl. – International Energy Agency) prognozė** rodo, kad jei dabartinės tendencijos išliks, iki 2030 m. pasaulio ŠESD emisijos, palyginti su 2010 m. lygiu, sumažės tik 14 proc.

2023 m. gegužės 20 d. paskelbtoje **Europos klimato tarnybos „Copernicus“ prognozėje** perspėjama, kad jei dabartinės tendencijos išliks, iki 2100 m. vidutinė temperatūra pasaulyje pakils 3,1 °C.

Minėtos ataskaitos buvo pateiktos COP28, kad būtų galima geriau suprasti ir įvertinti pasaulio klimato pokyčių padėtį. Jos rodo, kad norint išvengti klimato krizės, pasaulis turi imtis skubių veiksmų. 28-oji Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencija buvo svarbus momentas, kai šalys galėjo ir turėjo susitarti, kaip, siekiant Paryžiaus susitarimo tikslų, toliau reikėtų stiprinti bendras pastangas.

COP28 konferencija baigėsi įvairių susitarimų pasirašymu, tačiau daugelis šalių, įskaitant Jungtines Amerikos Valstijas (JAV) ir Europos Sąjungos (ES) nares, išreiškė nusivylimą, kad nebuvo pasiektas ambicingesnis susitarimas dėl iškastinio kuro atsakymo.

COP28 klimatinis kontekstas parodė, kad pasaulis tebestovi ties svarbiu lūžio tašku ir kad šalys turi imtis skubių veiksmų, idant būtų išvengta klimato krizės.¹

3. COP26 ir COP27 konferencijų kontekstas

2021 metais Glazge, Škotijoje, vykusioje 26-oje Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijoje (COP26) buvo priimti keli svarbūs sprendimai, kuriais siekta stiprinti kovos su klimato kaita veiksmus. Daugelis šalių įsipareigojo dar labiau mažinti ŠESD išmetimą siekdamas užtikrinti, kad pasaulinis vidutinis temperatūros padidėjimas neviršytų 1,5 °C. Taip pat sutarta padidinti metinį finansavimą besivystančioms šalims, patiriančioms didžiulį klimato kaitos poveikį. COP26 buvo pabrėžta miškų svarba, šalys buvo raginamos sustiprinti pastangas, susijusias su miškų išsaugojimu ir atkūrimu. Glazge kelios šalys pasirašė deklaraciją, kuria įsipareigojo skatinti perėjimą prie elektromobilių ir taip mažinti transporto sektoriaus įtaką

¹ <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/>
<https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2023>

<https://www.iea.org/reports/net-zero-roadmap-a-global-pathway-to-keep-the-15-0c-goal-in-reach>

COP28 derybų įkarštyje – beveik 1 500 mokslininkų laiškas visuomenei: už klimato kaitą turime būti atsakingi visi: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2141147/cop28-derybu-ikarstyje-beveik-1-500-mokslininku-laiskas-visuomenei-uz-klimato-kaita-turime-buti-atsakingi-visi>

JT įspėja: dėl klimato krizės didėja moterų patiriamos kančios: <https://www.delfi.lt/tvarilietuva/visuomene/jt-ispeja-del-klimato-krizes-dideja-moteru-patiriamos-kancios-95277373>

„Copernicus“: 2023-ieji bus karščiausi metai per visą fiksuotą istoriją: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2143279/copernicus-2023-ieji-bus-karsciausi-metai-per-visa-fiksuota-istorija>

TEA: COP28 įsipareigojimais būtų pasiekta tik 30 proc. būtino energijos išmetimo mažinimo: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/tea-cop28-ispareigojimais-butu-pasiekta-tik-30-proc-butino-energijos-ismetimo-mazinimo-57-2158838?utm_medium=copied

<https://climateaction.unfccc.int/>

Nausėda kreipėsi į klimato kaitos konferencijos dalyvius: mokslininkų prognozės rodo, kad laiko pokyčiams lieka nedaug:

<https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nauseda-kreipesi-i-klimato-kaitos-konferencijos-dalyvius-mokslininku-prognozes-rodo-kad-laiko-pokyciams-lieka-nedaug.d?id=95257921>

JT klimato kaitos konferencija koncentruojasi į poveikį žmonių sveikatai: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2140285/jt-klimato-kaitos-konferencija-koncentruojasi-i-poveiki-zmoniu-sveikatai>

TEA: po rekordiška didelio anglies suvartojimo kitais metais jis turėtų mažėti: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2151199/tea-po-rekordiskai-didelio-anglies-suvartojimo-kitais-metais-jis-turetu-mazeti>

<https://www.globalresiliencepartnership.org/>

leva Budraitė. Kada išgirsime, kad į duris beldžiasi klimato migracija? <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/ieva-budraite-kada-isingirsime-kad-i-duris-beldziasi-klimato-migracija.d?id=95408573>

<https://www.cdp.net/en>

klimato kaitai. (COP26 klimato klausimų anonsas Lietuvoje buvo apžvelgtas Nacionalinės bibliotekos analitinėje apžvalgoje S-2021-3²).

2022 metais Egipte vykusios COP27 konferencijos dalyviai pritarė vadinamajam Šarm aš Šeicho planui, kuriame vėl fiksuota atšilimo iki 1,5 °C riba, numatyta ir 2021 m. Glazgo klimato pakte. Šarm aš Šeiche pirmą kartą buvo pabrėžta maisto saugumo rizika. Konferencijos dalyviai (vėl) pasiekė „istorinį“ susitarimą dėl fondo, skirto besivystančių šalių nuostoliams ir žalai kompensuoti, kuri patiriama dėl klimato krizės. Konferencijos dalyviai sutarė toliau tobulinti Paryžiaus susitarimo įgyvendinimo mechanizmus, kurie turėtų padėti užtikrinti, kad šalys tinkamai įgyvendintų savo įsipareigojimus (COP27 susitikimas Egipte buvo analizuotas analitinėje apžvalgoje S-2023-1³).

COP26 ir COP27 sprendimai buvo ir tebėra svarbūs kovos su klimato kaita žingsniai, tačiau jie taip pat kėlė ir tebekelia tam tikrų iššūkių, todėl būtina užtikrinti, kad šalys tinkamai įgyvendintų prisiimtus įsipareigojimus ir siektų nustatytų tikslų.⁴

4. COP28 nutarimai

2023 m. lapkričio 30 d. – gruodžio 12 d. JAE vykusioje 28-oje Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijoje (COP28) dalyvavo daugiau nei 70 tūkst. žmonių iš viso pasaulio, tarp jų – nemažai pasaulio lyderių, vyriausybių, verslo ir nevyriausybinių organizacijų atstovų, mokslininkų.

Konferencijos tikslas – įvertinti šalių pažangą įgyvendinant Paryžiaus susitarimą ir aptarti tolesnius veiksmus klimato kaitos valdymo srityje, būtinus siekiant sumažinti ŠESD emisijas ir išlaikyti vidutinį globalų atšilimą šiek tiek žemiau 2 °C, o jei įmanoma – ir iki 1,5 °C. Tačiau susitarti dėl ambicingų įsipareigojimų laipsniškai atsakyti iškastinio kuro ir taip sumažinti ŠESD emisijas nepavyko – paskutinę minutę iš susitarimo teksto buvo išbraukta formuluotė, kad šalys turi „atsisakyti iškastinio kuro“. Toks rezultatas ypač nuvylė nedidelių šalių, kurių salas grasina paskandinti kylantis vandenynų lygis, atstovus. Jie teigė, kad susitarimas, kuriame nėra tvirtų įsipareigojimų laipsniškai atsakyti iškastinio kuro, yra nepakankamas siekiant išvengti klimato katastrofos.

Konferencijos dalyviai sutarė, kad būtina padėti besivystančioms šalims, kurios jau patiria klimato kaitos padarinius. Vis dėlto daugelis stebėtojų ir klimato kaitos aktyvistų liko nepatenkinti konferencijos rezultatais – jie tikėjosi, kad renginyje bus priimta daugiau ambicingų sprendimų, padėsiančių stabdyti klimato kaitą, bet, kaip pabrėžiama, susitarti dėl konkrečių efektyvių įsipareigojimų nepavyko.

28-oje Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijoje (COP28) buvo sutarta:

- **mažinti ŠESD emisijas** – iki 2030 m. sumažinti išmetamų ŠESD kiekį 45 proc., atskaitos tašku laikant 2010 m. lygį;
- **padėti prisitaikyti prie klimato kaitos** – iki 2023 m. teikti pagalbą šalims, kurios jau patiria klimato kaitos padarinius;
- **didinti finansinę pagalbą** – iki 2025 m. padvigubinti finansavimą, skirtą besivystančioms šalims prisitaikyti prie klimato kaitos.

Kiti svarbūs konferencijos sprendimai:

- patvirtinta **2023 metų pasaulinės pažangos klimato politikos srityje apžvalga (angl. – „Global Stocktake“)**, kurioje informuojama apie Paryžiaus susitarimo įgyvendinimą ir atskleidžiama, kad šalių pastangos stabdyti klimato kaitą yra per silpnos ir kad būtina imtis veiksmingesnių priemonių.
- Patvirtinta nauja pasaulinės pažangos klimato politikos srityje apžvalgos tvarka, pagal kurią bus vertinamas šalių progresas mažinant ŠESD emisijas ir prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmai.
- Sutarta peržiūrėti ir iki 2025 m. padidinti šalių įsipareigojimus laipsniškai mažinti ŠESD emisijas iki 2030 m. 50 didžiausių pasaulio naftos ir dujų gamintojų pasirašė „Naftos ir dujų dekarbonizavimo chartiją“ (angl. – „Oil and Gas Decarbonization Charter“), kurioje įsipareigojo iki 2030 m. nutraukti įprastą perteklinių dujų deginimą ir panaikinti beveik visus metano nuotėkius (metanas yra dujos, turinčios įtakos šiltnamio efektui, todėl metano emisijos mažinimas yra svarbus žingsnis kovojant su klimato kaita). Ar susitarimas bus įgyvendintas, priklausys nuo įvairių veiksnių, tokių kaip bendrovių noras investuoti į metano emisijų mažinimo technologijas, vyriausybių reguliavimas ir palydovinės stebėsenos galimybės. Ekspertai teigia, kad beveik nulinis metano kiekis yra įmanomas, tačiau siekiant šio tikslo reikės nuolatinės stebėsenos ir investicijų į minėtų dujų nuotėkio kontrolę. Pvz., griežti nauji JAV ir ES metano reglamentai turėtų užtikrinti, kad šiose jurisdikcijose veikiančios įmonės laikytųsi įsipareigojimų.
- Nuspręsta, kad bus įkurtas naujas fondas, skirtas pažeidžiamiausių šalių prisitaikymo prie klimato kaitos veiksams finansuoti.
- Pritarta, kad šalys turi imtis veiksmų, jog sumažintų priklausomybę nuo iškastinio kuro. COP28 konferencijoje buvo priimtas pirmasis JT istorijoje susitarimas dėl klimato kaitos, kuriame raginama „atsitraukti nuo iškastinio kuro“. Susitarime yra ir griežtesnių formuluočių, tačiau terminas „palaiptai atsakyti“ vis tiek neįgyvendinamas. COP28 pirmininkas Sultanas al Jaberis sakė, kad šis susitarimas yra pagrindas permainingiems pokyčiams įgyvendinti, taip pat pabrėžė, kad pasauliui reikėjo surasti naują kelią ir, sekant kelrodė žvaigžde, jis buvo rastas. Minėtas susitarimas

² Nacionalinė biblioteka, Informacijos politikos ir analitikos skyrius (2021). Europos Sąjungos laikysenos tarptautiniuose su klimato kaita susijusiuose forumuose atspindžiai ir vertinimai Lietuvos žiniasklaidoje (S-2021-3). Vilnius.

³ Nacionalinė biblioteka, Informacijos politikos ir analitikos skyrius (2023). COP27, susitikimas Egipte (S-2023-1). Vilnius.

⁴ <https://web.archive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20230401054904/https://ukcop26.org/>
<https://unfccc.int/conference/glasgow-climate-change-conference-october-november-2021>

sulaukė įvairių reakcijų, pvz., Saudo Arabija JT klimato konferencijos rezultatus įvertino palankiai ir pavadino juos didele sėkme. Europos Komisijos pirmininkė Ursula von der Leyen pasveikino konferencijoje pasiektą susitarimą kaip pranašaujantį naują pasaulį, kuriame neberekės nei anglies, nei naftos. Brazilija teigė, kad, priėmus susitarimą, turtingosios šalys turi imtis iniciatyvos dėl perėjimo prie naujos energetikos sistemos ir suteikti besivystančioms šalims būtinas priemones, kad ir šios galėtų pasiekti pirmųjų pavyzdžių. Prancūzija pareiškė, kad pasiektas susitarimas yra pergalė, be kita ko, ir dėl to, kad jame pritariama branduolinei energetikai, kurią stipriai remia Paryžius.

- Sutarta, kad šalys turi teikti finansinę paramą mažesniems šalims, patiriančioms klimato kaitos padarinius.
- Suformuota nauja darbo grupė, kuriai pavesta parengti rekomendacijas dėl finansavimo, skirto nuostoliams ir žalai atlyginti, kuri atsirado dėl reiškinių, susijusių su klimato kaita. Konferencijoje priimtas sprendimas įsteigti naują „Nuostolių ir žalos“ fondą, kuris padėtų likviduoti stichinių nelaimių padarinius skurdžiausiose šalyse. Fondo finansavimo šaltiniai bus savanoriški šalių įnašai. Kol kas nėra tiksliai žinoma, kiek fondui bus skirta pinigų, bet JT generalinis sekretorius Guterresas išreiškė viltį, kad pirmaisiais metais fondas gaus mažiausiai 100 milijardų JAV dolerių. Pirmieji įnašai į fondą bus renkami nuo 2025 m., o pats fondas pradės veikti 2026-iais metais. Pinigai iš fondo bus paskirstomi pagal šias taisykles:

prioritetas bus teikiamas šalims, kurios yra labiausiai pažeidžiamos klimato kaitos, pinigai bus naudojami tokioms reikmėms, kaip (1) infrastruktūros atkūrimas po klimato kaitos sukeltų nelaimių, (2) žmonių per(si)kėlimas iš pavojingų vietų, (3) adaptacijos priemonių įgyvendinimas.

Fondas bus valdomas pagal naująjį COP28 konferencijoje aprobuotą „Nuostolių ir žalos“ mechanizmą, sudarytą iš trijų pagrindinių institucijų: (1) tarpvyriausybės įstaigos, kuri bus atsakinga už fondo valdymą ir administravimo politiką, (2) techninės ekspertų komisijos, kuri teiks konsultacijas ir pagalbą šalims, besikreipiančioms pagalbos iš fondo, (3) finansinių išteklių valdymo komiteto, kuris bus atsakingas už fondo lėšų investavimą ir paskirstymą. Kol kas „Nuostolių ir žalos“ fondui skirti pinigų yra įsipareigojusios tik kelios šalys, tarp kurių – JAV, ES, JAE ir Japonija. JAV pažadėjo skirti 3 milijardus JAV dolerių, ES – 1,5 milijardo eurų, o JAE – 100 milijonų JAV dolerių. Japonija dar nėra paskelbusi, kiek pinigų skirs į fondą. Lėšų į fondą įnešti įsipareigojusios šalys numato tai padaryti iki 2025 m.

- Konferencijos nutarimuose akcentuota būtinybė pereiti prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir didinti energetinį efektyvumą.

COP28 konferencijoje daugiau kaip 120 šalių pasirašė įsipareigojimą iki 2030 m. patrigubinti pasaulio atsinaujinančiosios energijos gamybos pajėgumus, tačiau pasiekti šį tikslą bus nelengva. Vienas iš didžiausių iššūkių – leidimų išdavimo procesas, kuris gali užtrukti kelerius metus. Tai gali sulėtinti atsinaujinančiosios energijos projektų įgyvendinimą. Kitas iššūkis – nepakankamas elektros tinklų pajėgumas. Norint absorbuoti didesnę atsinaujinančiosios energijos kiekį, reikia atnaujinti ir modernizuoti elektros tinklus. Kinija yra viena iš šalių, kuriai, kaip tikimasi, iki 2030 m. pavyks patrigubinti atsinaujinančiosios energijos gamybą – valstybė į itin aukštos įtampos elektros linijas jau investavo milijardus dolerių. Tačiau JAV, Europa, Japonija, Indija ir Indonezija gali šio tikslo nepasiekti, jei neišspręs leidimų išdavimo ir elektros tinklų pajėgumo problemų.

COP28 konferencijoje šalys pasirašė įsipareigojimą iki 2030 m. padvigubinti vidutinį metinį pasaulio energijos vartojimo efektyvumo augimo tempą – nuo maždaug 2 proc. iki daugiau kaip 4 proc. kasmet. Dėl karo Ukrainoje sparčiai kylant energijos kainoms, pasaulyje rekordiška daug investuojama į energijos vartojimo efektyvumą. Reikalingos technologijos ir politika jau ne naujiena, energetikos efektyvumo didinimo priemonių spektras apima, pvz., šilumos siurblius, ekologiškesnes elektros lemputes, mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančius pastatus ir transportą. TEA nuomone, pasauliniai energetinio efektyvumo rodikliai padvigubėtų, jei atitinkama vyriausybė imtųsi šių klausimų:

- apšvietimo standartų Pietų Afrikoje,
- tvarios statybos reikalavimų Turkijoje,
- automobilių degalų taupymo standartų JAV,
- ES elektros variklių reguliavimo taisyklių,
- sunkiosios pramonės politikos Indijoje,
- oro kondicionierių taisyklių Kinijoje.

TEA pateikė pesimistinę prognozę, kad net ir įvykdžius COP28 energetikos įsipareigojimus, išmetamųjų teršalų kiekį pavyks sumažinti tik trečdaliu to kiekio, kuriuo būtina sumažinti šį rodiklį siekiant Paryžiaus susitarime numatyto atšilimo tik iki 1,5 °C tikslo.

COP28 konferencijos rezultatai įvertinti nevienareikšmiškai. Vienų ekspertų teigimu, konferencija buvo svarbus žingsnis kovos su klimato kaita kelyje, nes šalys priėmė bendrą įsipareigojimą sumažinti ŠESD emisijas. Pasak kitų ekspertų, konferencija nuvylė, nes nepavyko susitarti dėl konkrečių įsipareigojimų, kurie padėtų siekti Paryžiaus susitarimo tikslų.⁵

⁵ UN Climate Change Conference - United Arab Emirates. (2023 m. lapkričio 30 d. - gruodžio 12 d.): <https://unfccc.int/cop28>

Global Stocktake: <https://unfccc.int/topics/global-stocktake>

<https://www.cop28.com/en/news/2023/12/Oil-Gas-Decarbonization-Charter-launched-to-accelerate-climate-action>

<https://www.unesco.org/en/articles/unesco-cop28>

<https://unfccc.int/process-and-meetings/conferences/un-climate-change-conference-united-arab-emirates-nov/dec-2023/about-cop-28>

<https://www.wri.org/news/statement-oil-and-gas-decarbonization-charter-unveiled>

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/the-oil-and-gas-decarbonization-charter-is-a-start-but-more-work-remains/>

<https://www.ogci.com/news/ogci-cop28-oil-gas-decarbonization-charter-an-important-milestone-for-the-industry>

<https://zerocarbon-analytics.org/archives/energy/cop28-assessment-of-the-oil-and-gas-decarbonization-charter>

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2023-0458_LT.html

<https://www.cop28.com/en/gst>

COP28 susitarimas yra iškastinio kuro „pabaigos pradžia“ - DELFI. <https://www.delfi.lt/tvarilietuva/ekonomika/cop28-susitarimas-yra-iskastinio-kuro-pabaigos-pradzia-95366671>

COP28 priimame susitarime raginama atsitraukti nuo iškastinio kuro: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2023/12/13/cop28-priimame-susitarime-raginama-atsitraukti-nuo-iskastinio-kuro>.

COP28 susitarimo projekte neberaginama visiškai atsisakyti iškastinio kuro: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2147688/cop28-susitarimo-projekte-neberaginama-visiskai-atsisakyti-iskastinio-kuro>

Ekspertai apibendrina COP28 rezultatus: ar pavyks Lietuvai išsivaduoti iš naftos nelaisvės?: <https://sc.bns.lt/view/item/475811>

Neringa Tumėnaitė. COP28 baigėsi, miškų naikinimas Lietuvoje tęsiasi: <https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/2159261/neringa-tumenaite-cop28-baigesi-misku-naikinimas-lietuvoje-tesiasi>

Originalus COP28: ne tik 34 kankinę žodžiai, bet ir tikri įsipareigojimai klimatui: <https://www.vz.lt/premium/financial-times/2023/12/28/originalus-cop28-ne-tik-34-kankine-zodziai-bet-ir-tikri-ispareigojimai-klimatui#ixzz8NJMsabA4>

<https://news.bns.lt/70089489/>

Ką rašo pasaulis: ar klimato krizė taps bendru pasaulio priešū?: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/ka-raso-pasaulis-ar-klimato-krize-taps-bendru-pasaulio-priesu-57-2153440?utm_source=piano&utm_medium=email&utm_campaign=9973&pnspid=Arlw5Ftc_3gPhFGK9Z3ATvTK_gljx_x68Vkte7wcPcjKRVKDJ2KPKV5ZGXLIEO85ODFm6.u&utm_medium=copied

JT vadovas ragina COP28 derybose numatyti ryžtingus veiksmus klimato kaitai suvaldyti: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/jt-vadovas-ragina-cop28-derybose-numatyti-ryztingus-veiksnius-klimato-kaitai-suvaldyti-57-2147696?utm_medium=copied

JAV viceprezidentė: Amerika skirs 3 mlrd. dolerių Žaliajam klimatui: <https://www.delfi.lt/news/daily/world/jav-viceprezidente-amerika-skirs-3-mlrd-doleriu-zaliajam-klimatui.fondui.d?id=95258737>

Daugiau kaip 20 valstybių ragina patrigubinti branduolinės energetikos pajėgumus: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasulyje/6/2139829/daugiau-kaip-20-valstybiu-ragina-patrigubinti-branduolines-energetikos-pajegumus>

Tūkstančiai protestuotojų Briuselyje reikalauja imtis skubių veiksmų dėl klimato kaitos: <https://kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/tukstanciai-protestuotoju-briuselyje-reikalavo-imitis-skubiu-veiksmu-del-klimato-kaitos-1150937>

Tęsiantis COP28 deryboms, JT klimato vadovas kaltina šalį veidmainyste: <https://kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/tesiantis-cop28-deryboms-jt-klimato-vadovas-kaltina-salis-veidmainyste-1151385>

COP28 mūšis dėl iškastinio kuro sunkėja nepaisant naujo įspėjimo dėl klimato kaitos: <https://kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/cop28-musis-del-iskastinio-kuro-sunkėja-nepaisant-naujo-ispėjimo-del-klimato-kaitos-1151191>

COP28 pirmininkas: gerbiame klimato mokslą: <https://kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/cop28-pirmininkas-gerbiame-klimato-moksla-1151012>

Pirmąją JT derybų klimato kaitos klausimais COP28 dieną įkurtas nuostolių ir žalos fondas: <https://kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/pirmaja-jt-derybu-klimato-kaitos-klausimais-cop28-diena-ikurtas-nuostoliu-ir-zalos-fondas-1150626>

COP28 vadovas ragina šalį pasiekti susitarimą: <https://kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/cop28-vadovas-ragina-salis-pasiekti-susitarima-1151734>

ES sieks, kad pasauliniu mastu būtų atsisakyta iškastinio kuro: <https://kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/es-sieks-kad-pasauliniu-mastu-butu-atsisakyta-iskastinio-kuro-1144193>

JT plėtros programos vadovas: COP28 konferencija dėl klimato kaitos tapo per didelė: <https://www.lrytas.lt/pasaulis/ivykiai/2023/12/04/news/jt-pletros-programos-vadovas-cop28-konferencija-del-klimato-kaitos-tapo-per-didele-29428830>

Tęsiantis COP28 deryboms, JT klimato vadovas kaltina šalį veidmainyste: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/tesiantis-cop28-deryboms-jt-klimato-vadovas-kaltina-salis-veidmainyste-57-2156666?utm_medium=copied

ES klimato kaitos vadovas: COP28 turi tapti „iškastinio kuro pabaigos pradžia“: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2142877/es-klimato-kaitos-vadovas-cop28-turi-tapti-iskastinio-kuro-pabaigos-pradzia>

COP28 pasirašyta urbanizacijos deklaracija: sieks mažinti CO2 emisijas miestuose ir apsaugoti jų gyventojus nuo ekstremalių reiškinių: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2143038/cop28-pasirasyta-urbanizacijos-deklaracija-sieks-mazinti-co2-emisijas-miestuose-ir-apsaugoti-ju-gyventojus-nuo-ekstremaliu-reiskiniu>

Ar tik europiečiams terūpi kova su klimato kaita?: <https://www.ziniuradijas.lt/laidos/europos-greitkeliu/ar-tik-europieciams-terupi-kova-su-klimato-kaita?video=1>

ES atstovas: COP28 turi tapti „iškastinio kuro pabaigos pradžia“: <https://www.lrytas.lt/gamta/zeme/2023/12/07/news/es-atstovas-cop28-turi-tapti-iskastinio-kuro-pabaigos-pradzia--29483405>

Greta Thunberg apie COP28 susitarimą: „Dūris į nugara“: <https://www.15min.lt/video/g-thunberg-apie-cop28-susitarima-tai-duris-i-nugara-247768>

J. Bidenas COP28 susitarimą dėl atsitraukimo nuo iškastinio kuro pavadino istoriniu: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/j-bidenas-cop28-susitarima-del-atsitraukimo-nuo-iskastinio-kuro-pavadino-istoriniu-57-2160826?utm_medium=copied

Europos Parlamento rezoliucija dėl 2023 m. JT klimato kaitos konferencijos Dubajuje (Jungtiniai Arabų Emyratai) (COP28): https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2023-0458_LT.html

Joe Bidenas COP28 susitarimą dėl atsitraukimo nuo iškastinio kuro pavadino istoriniu: <https://www.tv3.lt/naujiena/uzsienis/joe-bidenas-cop28-susitarima-del-atsitraukimo-nuo-iskastinio-kuro-pavadino-istoriniu-n1277579>

COP28 priimame susitarime raginama atsitraukti nuo iškastinio kuro: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/cop28-priimame-susitarime-raginama-atsitraukti-nuo-iskastinio-kuro-57-2160334?utm_medium=copied

COP28 - istorinė nesėkmė? Žlugus deryboms, aktyvistai kartoja: „Mūsų kiemas jau dega“: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2148777/cop28-istorine-konferencija-ar-istorine-nesekme-zlugus-deryboms-aktyvistai-kartoja-musu-kiemas-jau-dega>

Triumfuoja dėl COP28 susitarimo: tai yra iškastinio kuro pabaigos pradžia: <https://www.lrytas.lt/pasaulis/ivykiai/2023/12/17/news/prie-libijos-krantu-nuskendo-per-60-migrantu-29625295>

COP28 susitarimo projekte neberaginama visiškai atsisakyti iškastinio kuro: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2147688/cop28-susitarimo-projekte-neberaginama-visiskai-atsisakyti-iskastinio-kuro>

ES: COP28 susitarimo projektas yra akivaizdžiai nepakankamas: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/es-cop28-susitarimo-projektas-yra-akivaizdžiai-nepakankamas-57-2159492?utm_medium=copied

Klimato konferencijoje Dubajuje susitarimo iki JAE nustatyto termino nepasiekta: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2148334/klimato-konferencijoje-dubajuje-susitarimo-iki-jae-nustatyto-termino-nepasiekta>

Dubajuje besibaigiančią JT konferenciją dėl klimato kaitos numatoma pratęsti: <https://www.delfi.lt/tvarilietuva/ekonomika/dubajuje-besibaigiancia-jt-konferencija-del-klimato-kaitos-numatoma-pratęsti-95350105>

JT klimato pasiuntinys ragina šalį panaikinti nereikalingas kliūtis COP28: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2023/12/11/jt-klimato-pasiuntinys-ragina-salis-panaikinti-nereikalingas-kliutis-cop28#ixzz8M8orlo5Y>

Klimato kaitos konferencijoje susitarimo iki nustatyto termino nepasiekta: <https://www.bernardinai.lt/klimato-kaitos-konferencijoje-susitarimo-iki-nustatyto-termino-nepasiekta/>

JT klimato pasiuntinys ragina šalį panaikinti nereikalingas kliūtis COP28: <https://www.tv3.lt/naujiena/uzsienis/jt-klimato-pasiuntinys-ragina-salis-panaikinti-nereikalingas-kliutis-cop28-n1276819>

TEA: COP28 įsipareigojimais būtų pasiekta tik 30 proc. būtino energijos išmetimo mažinimo: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/tea-cop28-ispareigojimais-butu-pasiekta-tik-30-proc-butino-energijos-ismetimo-mazinimo-57-2158838?utm_medium=copied

Aplinkosaugos aktyvistai į Venecijos Didįjį kanalą išpylė daug, protestuodami prieš klimato kaitą: <https://www.delfi.lt/news/daily/world/aplinkosaugos-aktyvistai-i-venecijos-didjii-kanala-ispyle-dazu-protestuodami-pries-klimato-kaita.d?id=95333485>

Was COP28 A Success or Flop? Depends Who You Ask | TIME: <https://time.com/6455646/was-cop28-a-success-or-flop/>

Cop28 'successful from day one' with win on loss and damage fund, IMF <https://www.thenationalnews.com/climate/cop28/2023/12/04/cop-28-successful-from-day-one-with-early-win-on-loss-and-damage-fund-imf-chief-says/>

COP28: What Success Would Look Like | World Resources Institute. <https://www.wri.org/insights/cop28-benchmarks-success>.

5. COP28 susitikimo organizaciniai-politiniai aspektai

Dėl konferencijos vietos pasirinkimo. JAE konferencijos vietos pasirinkimas buvo kritikuojamas dėl kelių priežasčių. Pirma, JAE yra viena iš didžiausių pasaulyje iškastinio kuro gamintojų, o tai reiškia, kad šalis yra atsakinga už ŠESD išmetimo didėjimą. Antra, COP28 pirmininkas Sultanas al Jaberis yra Abu Dabio nacionalinės naftos kompanijos vadovas, įsipareigojęs plėtoti gamtinių dujų ir naftos gavybą. Trečia, nutekinti dokumentai atskleidė, kad JAE ketino užsienio vyriausybėms pristatyti naftos ir dujų sandorius, vadinasi, konferencijoje JAE siekė stiprinti savo ekonominę ir politinę įtaką.

Dėl žodžio laisvės apribojimų. COP28 organizatoriai pranešėjams nurodė nuo kritikos naftos pramonės korporacijoms Emyratuose susilaikyti. Tai buvo vertinama kaip žodžio laisvės apribojimas – tuo klimato aktyvistai COP28 konferencijos metu apkaltino JAE.

Dėl Sirijos prezidento pakvietimo. JAE kvietimas Bašarui al Assadui dalyvauti COP28 buvo vertinamas kaip prieštaringas. Svarstyta, kad taip JAE siekė padėti al Assadui, kuriam yra išduotas tarptautinis arešto orderis dėl žmogaus teisių pažeidimų, pagerinti įvaizdį. Žmogaus teisių stebėjimo organizacija *Human Rights Watch* išreiškė pasipiktinimą, esą COP28 buvo panaudota siekiant al Assadą legitimizuoti tarptautinėje bendruomenėje.

Dėl Rusijos prezidento vizito. Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas, lankydamasis JAE ir Saudo Arabijoje, susitiko su šalių vadovais, JAE prezidentu šeichu Mohamedu bin Zayedu al Nahyanu ir Saudo Arabijos kronprincu Mohamedu bin Salmanu. Šie susitikimai buvo skirti iškastinio kuro prekybai ir kainoms aptarti, o jų laikas sutapo su Dubajuje vykusia JT klimato kaitos konferencija COP28. Taigi Putino vizitas JAE sukėlė įvairias kontroversijas.

Rusijos vaidmuo COP28: dvilypis ir prieštaringas. Rusijos delegacijos vadovas Ruslanas Edelgerijevs (prezidento Putino patarėjas) derybose siūlė apsiriboti tik tuo, kad šalių, kurios siekia tapti neutraliomis klimatui, emisijos būtų mažinamos „tvarkingu ir teisingu būdu“. Rusijos pozicija – neatsisakyti iškastinio kuro, bet jį naudoti atsakingai – šalies energetikos ministerija pasiūlė pakeisti COP28 dokumentuose esančią formuluotę „atsisakyti iškastinio kuro“ į „minimizuoti iškastinio kuro naudojimą“. Pasak Edelgerjevo, Rusija svarsto galimybę į kenčiančioms nuo klimato kaitos šalims skirtą nuostolių ir žalos fondą įnešti lėšų iš tarptautinių organizacijų sąskaitose [dėl sankcijų Rusijai] įšaldytų nacionalinių aukso atsargų. Pažymėtina, kad šis Edelgerjevo pareiškimas tebuvo ciniškas propagandinis žaidimas, o ne tikras Rusijos ketinimas tapti fondo donore. Su Rusijos įtaka siejamas ir kitos – COP29 – konferencijos sostinės pasirinkimas. 2024 metais COP29 vyks Baku, Azerbaidžane. Rusija perspėjo, kad nepritarus valstybės, kuri konflikte [su Ukraina] užima aktyvią proukrainietišką poziciją, kandidatūrai, taigi pretendentų sąrašė teliko Baku. Apibendrinant galima teigti, kad Rusijos vaidmuo COP28 buvo dvilypis: šalis stengėsi sušvelninti jai aktualius klimato kaitos vertinimo rezultatus, taip pat sugebėjo paveikti kai kurias svarbias konferencijos nuostatas. Tarptautinėse klimato kaitos derybose Rusija vis dar turi įtaką, bet ateityje ji dėl karo Ukrainoje gali sumažėti.

COP28 organizacinis-politinis kontekstas buvo gana prieštaringas – sulaukta kritikos, kad konferencijos vieta, pirmininkas bei kai kurie sprendimai galėjo daryti poveikį klimato kaitos politikai.⁶

After 30 years of waiting, Cop28 deal addresses the elephant in the room: <https://www.theguardian.com/environment/2023/dec/13/cop28-deal-significant-progress-tackle-climate-crisis>.

COP28 Agreement Signals “Beginning of the End” of the ... - UNFCCC. <https://unfccc.int/news/cop28-agreement-signals-beginning-of-the-end-of-the-fossil-fuel-era>.

COP28: Significant Progress but Disappointing Ambition: <https://www.cfr.org/councilofcouncils/global-memos/cop28-significant-progress-disappointing-ambition>.

COP28 - Consilium: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/paris-agreement/cop28/>.

EU at COP28 Climate Change Conference - European Commission: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/climate-action-and-green-deal/eu-un-climate-change-conference/eu-cop28-climate-change-conference_en.

Cop28: Five key takeaways from this year's climate change summit: <https://www.independent.co.uk/climate-change/news/cop28-summit-summary-deal-key-points-b2462598.html>.

COP28: These are the key talking points for the 2023 climate summit: <https://www.weforum.org/agenda/2023/11/cop28-summary-key-talking-points/>.

⁶ COP28 mūšis dėl iškastinio kuro sunkėja nepaisant naujo įspėjimo dėl klimato kaitos: https://www.15min.lt/naujiena/aktuali/pasaulis/cop28-musis-del-iskastinio-kuro-sunkeja-nepaisant-naujo-ispėjimo-del-klimato-kaitos-57-2155940?utm_medium=copied

COP28 mūšis sunkėja: Saudo Arabija ir Kinija pareiškė iškastinio kuro atsisakyti neketinančios: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2141809/cop28-musis-sunkeja-saudo-arabija-ir-kinija-pareiske-iskastinio-kuro-atsisakyti-neketinancios>

COP28 dalyvauja apie 2 500 naftos ir dujų bendrovių lobistų: manoma, kad tai sunkina iškastinio kuro likimo derybas: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2142113/cop28-dalyvauja-apie-2-500-naftos-ir-duju-bendroviu-lobistu-manoma-kad-tai-sunkina-iskastinio-kuro-likimo-derybas>

COP28: skandalas po skandalo, o kur rezultatai? <https://www.ziniuradijas.lt/laidos/euranet-plius/cop28-skandalas-po-skandalo-o-kur-rezultatai?video=1>

V. Putinas atskrido į Abu Dabį: <https://iq.lt/pasaulis/v-putinas-atskrido-i-abu-dabi/311740>

JAE pažadėjo COP28 konferencijoje leisti taikiai susirinkti klimato kaitos aktyvistams: https://www.15min.lt/verslas/naujiena/mokslas-it/jae-pazadejo-cop28-konferencijoje-leisti-taikiai-susirinkti-klimato-kaitos-aktyvistams-1290-2090900?utm_medium=copied

OPEC prognozuoja, kad naftos paklausa 2024 m. išaugs: <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/opec-prognozuoja-kad-naftos-paklausa-2024-m-isaugs-95370431>

Azerbaidžanas ir Brazilija rengs būsimas JT derybas dėl klimato kaitos: <https://www.tv3.lt/naujiena/uzsienis/azerbaidzanas-ir-brazilija-rengs-busimas-jt-derybas-del-klimato-kaitos-n1277297>

COP28 vadovas: aukščiausio lygio susitikime daroma pažanga, bet nepakankamai sparčiai: https://www.15min.lt/naujiena/aktuali/pasaulis/cop28-vadovas-auksciausio-lygio-susitikime-daroma-pazanga-bet-nepakankamai-sparciai-57-2158618?utm_medium=copied

OPEC ragina savo nares atmesti bet kokią COP28 susitarimą dėl iškastinio kuro atsisakymo: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2145995/opec-ragina-savo-nares-atmesti-bet-koki-cop28-susitarima-del-iskastinio-kuro-atsisakymo>

6. COP28 dezinformacijos fonas

Visuose oficialiuose konferencijos dokumentuose ir komunikacijoje buvo naudotas oficialus COP28 klimato kaitos konferencijos šūkis „Vienijamės dėl klimato kaitai atsparios ateities“ (angl. – „*Uniting for a climate-resilient future*“). Juo pabrėžta, kad klimato kaitos klausimai yra globalūs ir kad sprendimai turi būti priimti bendradarbiaujant visoms pasaulio šalims. Šūkis taip pat skelbė, kad turime imtis veiksmų, jog užtikrintume atsparumą klimato pokyčiams, kurie jau dabar daro įtaką mūsų planetai.

Konferencijoje naudotu kitu šūkiu – „Klimato sprendimai visiems“ (angl. – „*Climate action for all*“) – akcentuota, kad klimato kaitos sprendimai turi būti prieinami visiems, nepriklausomai nuo socialinės ir ekonominės padėties.

Iš esmės abiem šūkiams skelbta, kad klimato kaitos klausimai yra globalūs ir kad visi turi įsitraukti į jų sprendimą. Iki oficialaus COP28 klimato kaitos konferencijos atidarymo, jos darbo metu vyko ir po konferencijos uždarymo tebevyksta ir kitokio pobūdžio komunikacija, daranti įtaką būsimosios konferencijos COP29 sprendimams.

Iki COP28 ir jau konferencijos metu iškastinio kuro pramonės atstovai kartu su Naftą eksportuojančių šalių organizacija (OPEC), Saudo Arabija ir jos sąjungininkėmis dalyvavo sistemingoje politinėje ir žiniasklaidos kampanijoje, siekdama sužlugdyti pasaulines pastangas palaipsniui atsakyti iškastinio kuro ir pereiti prie švarios energijos. Šios pastangos apėmė įvairias taktikas, tokias kaip sprendimus priimančių asmenų dėmesio atitraukimas nuo būtinų ir neatidėliotinių veiksmų, iškastinio kuro produktų apibrėžimas kaip tvarių ir aplinkai nekenksmingų, taip pat klaidingas anglies dioksido surinkimo ir saugojimo (angl. – „*Carbon capture and storage*“, CCS) technologijų, kaip sprendimo, padedančio sušvelninti klimato kaitą, pristatymas.

Iki šiol ši taktika sėkmingai stabdė derybų dėl klimato kaitos pažangą ir sutrukdė priimti ambicingesnius klimato veiksmų planus. Pasaulinės pažangos klimato politikos srityje apžvalga turėjo potencialo tapti vienu iš pagrindinių COP28 rezultatų, tačiau jos tekste buvo vengiama tiesioginio raginimo palaipsniui atsakyti iškastinio kuro. Vietoje to pabrėžtas „nulinės ir mažos emisijos technologijų“, įskaitant CCS, kūrimas.

Didžiosios energetikos bendrovės į rinkodaros kampanijas, propaguojančias iškastinį kūrą, investuoja milijardus dolerių. Siekiant suformuoti klaidingą požiūrį į klimato kaitos poveikį ir alternatyvių energijos šaltinių galimybes, šios kampanijos dažnai orientuojamos į jaunąją auditoriją, taip pat jomis stengiamasi apeliuoti į žmonių emocijas.

Stambiosios bendrovės, tokios kaip „ExxonMobil“, BP, „Shell“, „Chevron“, „Total Energies“, „Eni“, „ConocoPhillips“, „Occidental Petroleum“, „Pemex“, „Petrobras“, „Saudi Aramco“, „China National Petroleum Corporation“, „China Petroleum & Chemical Corporation“, „Gazprom“, „Lukoil“, „Suncor Energy“, „EOG Resources“, „Valero Energy“ ir t. t., pasitelkia įvairias **dezinformacijos strategijas**, tarp kurių:

COP28 vadovas ragina šalis pasiekti susitarimą: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/cop28-vadovas-ragina-salis-pasiekti-susitarima-57-2157846?utm_medium=copied

Prancūzijos ir Ispanijos ministres supykė COP 28 derybose OPEC daromas spaudimas dėl iškastinio kuro: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/2146266/prancuzijos-ir-ispnijos-ministres-supyke-cop-28-derybose-opec-daromas-spaudimas-del-iskastinio-kuro>

OPEC ragina narius COP 28 derybose atmesti bet kokį susitarimą dėl iškastinio kuro: <https://kauno.diena.lt/naujienos/pasaulis/ekonomika-ir-politika/opec-ragina-narius-cop-28-derybose-atmesti-bet-koki-susitarima-del-iskastinio-kuro-1151870>

Politi, James; Bryan, Kenza. „UAE planned to use COP28 climate summit for oil and gas deals“. Financial Times: <https://www.ft.com/content/6f526880-7ac1-424c-ba5e-99f529069cfd>

Levingston, Ivan; England, Andrew; Sheppard, David. „Abu Dhabi oil giant builds internal ‘investment bank’ to chase \$50bn in global deals“. Financial Times. <https://www.ft.com/content/f9f2676b-db78-4e7c-88d6-22e32c849687>

Sherrington, Rachel. „Plans to present meat as ‘sustainable nutrition’ at Cop28. The Guardian:

<https://web.archive.org/web/20231129112349/https://www.theguardian.com/environment/2023/nov/29/plans-to-present-meat-as-sustainable-nutrition-at-cop28-revealedrevealed>“

COP28 to offer 1.5° C-aligned menus as part of its objective of making conference carbon-neutral. First Post: <https://www.firstpost.com/world/cop28-to-offer-1-5-c-aligned-menus-as-part-of-its-objective-of-making-conference-carbon-neutral-13449382.html>

Mooney, Attracta; Williams, Aime. „UAE climate event organisers warn speakers not to ‘criticise corporations’“. Financial Times: <https://www.ft.com/content/9ddd07b6-5d85-4b32-a0f8-d3cff4a5faca>

Drummond, Michael. Who is attending COP28? Leaders, royalty and billionaires on invite list. Sky news: <https://news.sky.com/story/who-is-attending-cop28-leaders-royalty-and-billionaires-on-invite-list-13018862>

Shea, Joey. „UAE Invites Syrian President Bashar al-Assad to COP28“. HRW: <https://www.hrw.org/news/2023/05/18/uae-invites-syrian-president-bashar-al-assad-cop28>

COP28: Record number of fossil fuel delegates at climate talks. BBC: <https://www.bbc.com/news/science-environment-67607289>

Putin trolls COP28 with oil talks next door. <https://www.politico.eu/article/russia-vladimir-putin-trolls-cop28-with-oil-talks-next-door-to-climate-summit/>

COP28: Putin’s Arrival to the UAE Casts a Long Shadow: <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2023-12-06/cop28-putin-s-arrival-to-the-uae-casts-a-long-shadow>

Спецпредставитель президента РФ назвал компромиссным итоговый документ COP28:

<https://tass.ru/politika/19527819?ysclid=lqv1y298ab403456363>

Руслан Эдельгериев возглавит делегацию России на конференции ООН по климату:

<https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2023/11/29/1008412-ruslan-edelgeriev-vozglavit-delegatsiyu>

Трижды ископаемые: <https://novayagazeta.eu/articles/2023/12/14/trizhdy-iskopaemye?ysclid=lqv24gp4hc335359102>

Миру грозит серия сильнейших катастроф. Как всего за пять дней человечество собрало миллиарды долларов ради спасения?

<https://lenta.ru/articles/2023/12/13/cop28/?ysclid=lqv2696q6s915265379>

COP28: как прошел главный экономический саммит 2023 года: <https://climate-change.moscow/article/sor28-kak-proshel-glavnyy-ekonomicheskij-sammit-2023-goda?ysclid=lqv28c14kr428440584>

- „žaliasis smegenų plovimas“. Pagal šią strategiją bendrovės, siekdamos sudaryti įspūdį, kad yra palankios aplinkai, naudoja su ekologija sietiną retoriką ir logotipus, nors iš tikrųjų jos tebėra priklausomos nuo iškastinio kuro. Tarp „žaliojo smegenų plovimo“ strategijos pavyzdžių - bendrovės „ExxonMobil“ kampanija „Make the Future“, kuria siekiama informuoti, esą bendrovės veikla yra palanki aplinkai, nors iš tiesų ji yra viena didžiausių iškastinio kuro gamintojų pasaulyje. Kitas atvejis - „Shell“ kampanija „Powering Progress“, kuria formuojama nuomonė, kad bendrovė yra įsipareigojusi siekti tvarumo, kai iš tikrųjų ji tebėra didelė iškastinio kuro gamintoja. Dar vienas pavyzdys - „Chevron“ kampanija „We Agree“, kuria deklaruojama, kad bendrovė pritaria klimato kaitos sprendimams, nors tikrovėje ji priešinasi ambicingiems klimato kaitos susitarimams.
- „Atidėliojimas“. Pasitelkdamos šią strategiją įmonės komunikuoja, kad klimato kaita yra reali problema, tačiau ne tokia rimta, kaip manoma, ir kad sprendimai jai spręsti turėtų būti atidėti. „Atidėliojimo“ strategija naudojama, pvz., BP kampanijoje „Intelligent Energy“, kuria siekiama informuoti, kad klimato kaita yra sudėtinga problema, kuriai išspręsti reikia laiko. „Shell“ per kampaniją „The Future is Bright“ komunikuoja, kad klimato kaitos problemą galima išspręsti technologinėmis priemonėmis. „Chevron“ per kampaniją „Advancing Energy Solutions“ bando susikurti įvaizdį, kad yra įsipareigojusi taikyti technologinius sprendimus, galinčius padėti sumažinti ŠESD emisijas.
- „Klaidinimas“. Pasitelkdamos šią strategiją bendrovės skleidžia klaidingą informaciją apie klimato kaitą, pavyzdžiui, kad šis procesas nėra sukeltas žmogaus veiklos arba kad klimato kaitos problemas galima išspręsti technologiniais sprendimais. Klaidinimo strategija naudota „ExxonMobil“ kampanijoje „Climate Change: What You Need to Know“, kuria siekta pateikti su tiesa prasilenkiančią informaciją apie klimato kaitos priežastis ir padarinius. BP kampanijos „The Truth About Climate Change“ intencija - formuoti požiūrį, kad klimato kaita nėra tokia rimta problema, kaip manoma. „Shell“ kampanija „The Science of Climate Change“ stengiamasi įteigti, kad klimato kaita nėra sukelta žmogaus veiklos.

Dezinformacija skleidžiama per įvairias platformas, įskaitant:

- socialinę žiniasklaidą, kuria bendrovės naudojami norėdamos pasiekti didelę auditoriją. Suinteresuotos įmonės dažnai bendradarbiauja su įtakingais asmenimis ir kuria konkrečiai auditorijai pritaiktą turinį. Pvz., BP yra bendradarbiavusi su aktoriais Leonardu DiCaprio ir Arnoldu Schwarzeneggeriu, o „Shell“ - su muzikantais „Coldplay“ ir Shakira.
- Tradicinę žiniasklaidą. Norėdamos pasiekti platesnę auditoriją, bendrovės skelbia reklamą ir straipsnius tradicinėje žiniasklaidoje. Pvz., „ExxonMobil“ yra skelbusi reklamą televizijos kanaluose CNN, „Fox News“ ir MSNBC. BP reklamavosi leidiniuose „The New York Times“ ir „The Wall Street Journal“. „Shell“ reklaminį turinį skelbė radijo kanaluose NPR ir „BBC World Service“.
- Mokslinę literatūrą. Bendrovės finansuoja mokslinius tyrimus, kurie palaiko jų poziciją klimato kaitos klausimais ir padeda pagrįsti skleidžiamą dezinformaciją. Tokiai produkcijai skleisti pasitelkiama specializuota spauda, pvz., kompanijos skelbia reklamą ir straipsnius leidiniuose „Energy Intelligence“, „Oil & Gas Journal“ ir „Petroleum Economist“, taip pat žurnaluose „Fortune“, „Time“ ir „Bloomberg Businessweek“.

Apibendrinant galima teigti, kad iškastinio kuro bendrovės investuoja milžiniškas sumas į rinkodaros kampanijas, kuriomis klaidina visuomenę apie klimato kaitos poveikį ir alternatyvių energijos šaltinių galimybes. Taip keliama grėsmė klimato kaitos sprendimams ir trukdoma pasauliui pereiti prie tvaresnių energijos šaltinių.⁷

7. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

COP28 konferencijos rezultatai:

- 195 šalys pateikė naujus arba atnaujintus įsipareigojimus dėl ŠESD išmetimo mažinimo. Jie yra ambicingesni nei ankstesnių COP konferencijų metu priimti įsipareigojimai. Dauguma šalių įsipareigojo iki 2030 m. sumažinti savo išmetamų ŠESD kiekį bent 45 proc., palyginti su 2010 m. lygiu.
- Susitarta finansinę paramą šalims, patiriančioms didžiausią klimato kaitos poveikį, padidinti. Ši parama bus skirta klimato kaitos poveikiui mažinti ir prisitaikymo priemonėms plėtoti. Šalys iki 2025 m. finansinę paramą besivystančioms šalims įsipareigojo padvigubinti.
- Šalys susitarė toliau tobulinti Paryžiaus susitarimo įgyvendinimo mechanizmus, kurie padės užtikrinti, kad šalys tinkamai vykdytų savo įsipareigojimus. Nutarta sukurti naują finansinį mechanizmą, skirtą klimato kaitos sprendimams remti.

COP28 konferencijos iššūkiai:

- nors COP28 susitarta dėl ambicingesnių įsipareigojimų nei ankstesnėse COP konferencijose, jie vis dar nepakankami, kad būtų pasiektas tikslas neviršyti pasaulinio šilimo 1,5 °C.

⁷ <https://caad.info/analysis/briefings/analysis-of-fossil-fuel-industry-opeac-disinformation-strategy-at-cop28/>

COP28 vadovaujantis JAE pareigūnas: „Gerbiame klimato mokslą“: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/cop28-vadovaujantis-jae-pareigunas-gerbiame-klimato-moksla-57-2155284?utm_medium=copied

COP28 lūkesčius nustelbia pirmininko neįtikinamos mokslininkų prognozės ir keisti ryšiai: https://www.15min.lt/verslas/naujiena/mokslas-it/cop28-lukescius-nustelbia-pirmininko-neitikinamos-mokslininku-prognozes-ir-keisti-ryšiai-1290-2155154?utm_medium=copied

Ar tikrai nėra duomenų, kad, siekiant įveikti klimato krizę, iškastinio kuro mažinimas - reikalingas?: <https://www.delfi.lt/news/melo-detektorius/melas/ar-tikrai-nera-duomenu-kad-siekiant-iveikti-klimato-krize-iskastinio-kuro-mazinimas-reikalingas.d?id=95406537>

Ką rašo pasaulis: ar klimato krizė taps bendru pasaulio priešu?: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/ka-raso-pasaulis-ar-klimato-krize-taps-bendru-pasaulio-priesu-57-2153440?utm_medium=copied

- Vienas iš pagrindinių iššūkių – užtikrinti, kad įsipareigojimai būtų realiai įgyvendinti. Šalys turi imtis veiksmų, kad įvykdytų savo įsipareigojimus; tikėtina, kad imantis veiksmų joms teks įveikti įvairius politinius, ekonominius, technologinius ir kitokius iššūkius.

COP28 konferencijos poveikis:

- pasiekti susitarimai rodo, kad šalys pasiryžusios imtis veiksmų ir kad klimato kaita yra visos tarptautinės bendruomenės vienas iš prioritetų.
- COP28 susitarimai gali turėti teigiamą ekonominį poveikį – klimato kaitos veiksmai gali paskatinti naujų darbo vietų kūrimą, technologijų plėtrą, tvaresnės ir atsparesnės ekonomikos vystymą.

COP28 konferencijos organizaciniai ir politiniai iššūkiai:

- daug diskusijų kilo dėl kai kurių COP28 susitikimo organizacinių-politinių aspektų. Jungtinių Arabų Emyratų konferencijos vietas pasirinkimas sulaukė kritikos dėl šalies sąsajų su iškastiniu kuru, o COP28 pirmininko ryšiai su naftos pramone sukėlė susirūpinimą dėl galimo interesų konflikto.
- Žodžio laisvės apribojimai ir kontroversiškas Sirijos prezidento pakvietimas į renginį taip pat sukėlė abejonų dėl konferencijos neutralumo.
- Pažymėtinas dvilypis Rusijos, siūliusios, kad būtų apsiribota „emisijų mažinimu teisingu būdu“ ir prieštaravusios, kad būtų atsisakyta iškastinio kuro, vaidmuo.

COP28 konferencijos dezinformacijos fonas:

- klimato kaitos diskursui įtakos turėjo COP28 dezinformacijos fonas.
- Didžiosios energetikos bendrovės, pvz., „ExxonMobil“, BP, „Shell“, į klaidinančias rinkodaros kampanijas investuoja milijardus dolerių. Pasielkdamos „žaliają“ retoriką ir sleisdamos klaidinančią informaciją jos siekia formuoti įvaizdį, kad jų veikla palanki aplinkai.
- Socialinėse medijose, tradicinėje žiniasklaidoje ir net mokslinėje literatūroje skleidžiama dezinformacija kelia pavojų teisingam klimato kaitos problemų suvokimui ir stabdo pasaulio perėjimą prie tvaraus energijos vartojimo.

Akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje:

COP28 konferencijoje kovojant su klimato kaita padaryta tam tikra pažanga, tačiau ir liko daug iššūkių.

Pozityvūs aspektai:

- pirmą kartą pripažinta, kad šalys turi „pereiti“ nuo iškastinio kuro prie aplinkai palankesnių sprendimų,
- patvirtinta, kad šalys turi teikti finansinę paramą klimato kaitos padarinius patiriančioms mažesnėms šalims,
- suformuota nauja darbo grupė, kuriai pavesta parengti rekomendacijas dėl finansinės paramos praradimų ir žalos, atsiradusios dėl klimato kaitos, atvejais,
- priimta nauja pasaulinės pažangos klimato politikos srityje apžvalgos tvarka leis vertinti šalių progresą mažinant ŠESD emisijas ir įgyvendinant su klimato kaita susijusius veiksmus.

Neigiami aspektai:

- COP28 susitarimai yra neįsipareigojantys ir neaiški, kaip jie bus įgyvendinami,
- nepaisant ambicingų užmojų, konferencijoje buvo pripažinta, kad šalys nepasiekė Paryžiaus susitarimo tikslų,
- griežtesni reikalavimai „atšaukti“ naftos produktus buvo nesėkmingi,
- patys susitarimai yra pilni spragų, neturi aiškių tikslų ir fiksuotų laiko grafikų,
- didžiausias klimato kaitos grėsmes jaučiančių šalių teigimu, susitarimai yra nepakankami.

Lietuvos situacija:

- Lietuva yra priklausoma nuo naftos produktų, ypač transporto sektoriuje,
- valstybė įsipareigojusi sumažinti ŠESD emisijas bent 30 proc., tačiau transporto sektoriuje emisijos iki šiol išaugo net 46 proc.,
- Lietuvai sunkiai sekasi laikytis ir tarptautiniu lygiu prisiimtų įsipareigojimų.

COP28 susitarimai yra svarbus žingsnis klimato kaitos sprendimų paieškose, tačiau šių susitarimų sėkmė galiausiai priklausys nuo to, kaip šalys juos įgyvendins.

Lietuvai reikėtų dar labiau mažinti priklausomybę nuo naftos produktų, ypač transporto sektoriuje. Valstybė ir verslas turėtų glaudžiau bendradarbiauti kurdami tvaresnę energetikos sistemą.